

המערכה על בארות-יצחק

"נפוליונצ'יק" וצוותו

כל "ארטילריית השדה" בנגב מנתה 4 תותחים בלבד, כולם "נפוליונצ'יקים"

סא"ל (מיל') יואל יאורי

סוף-סוף הגעתי

ביולי 48 הוטסנו סוף-סוף לנגב. הגעתי לרוחמה, למפקדת חטיבת הנגב. פגשתי את פרדי בלוס (שלום עירון), מפקד התותחנים בנגב, ולהפתעתי גם את אשר גוון (בליכר) חברי ואת "סאלו" שפרלינג, שאיתם שירתתי בצבא הבריטי ובבריגדה. התברר לי שבליכר נשלח לנגב עד יעבור זעם, "רחוק מהעין, רחוק מהלב", לאחר שפקד על "התותח הקדוש".

ב-15 ביולי 1948, בשעה 10 בערך, קרא פרדי לבליכר ולי ושאל מי מאיתנו רוצה לצאת עם פלגת תותחי 65 מ"מ "נפוליונצ'יקים" (2 תותחים) להצטרף כסיוע לטור משוריין מגדוד 9, המתארגן ויוצא לעזרת קיבוץ בארות-יצחק, המותקף משעות הבוקר המוקדמות על-ידי כוח מצרי גדול. הפעם – כך דווח לנו – המצרים אינם מסתפקים בהפגזה ובהפצצה מרחוק כבימים ימימה, אלא כוונתם לכבוש פיזית את הקיבוץ ולמחותו מעל פני האדמה.

לחם בבריגדה היהודית במלחמת השנייה ובמלחמת העצמאות כמרמז. ממקומי חיל התותחנים בצה"ל ומפקד הסיוע הארטילרי בקרב על בארות-יצחק. תפקיד אחרון בצה"ל – מפקד חילם בפיקוד דרום (1959)

חיל האוויר המצרי שלט שליטה מוחלטת בשמי הגב

שאלתי את פרדי אם אני יכול לסייר בשטח כדי להכיר, למצוא עמדת תותחים מתאימה ונקודת תצפית. אך לכל שאלותיי הוא השיב: אין זמן, צריך להציל את הקיבוץ, אל תדאג, תצטרף לטור המשוריין, שמפקדו בפועל הוא שמחה שילוני (מ"חיות הגנב"), והוא יעזור לך למצוא עמדת תותחים ותצפית.

הקרב על הקיבוץ

קיבוץ בארות-יצחק עלה על הקרקע בינואר 1943 בנקודה הנמצאת כ-5 קילומטרים מדרום לעזה במטרה ליישב את דרום-מערב הארץ. המשק שלו כלל רפת, לול וענפי שדה. מתיישביו הראשונים הגיעו למקום ארבע שנים לפני שהונח קו המים לגב ולפני עליית 11 היישובים בגב ב-1947. במהלך מלחמת השחרור הפך גם הוא למאחז מבוצר.

כשהחלה ההתקפה על הקיבוץ הייתי ברוחמה, ואת מה שהתרחש שם בשלבים הראשונים אני מספר על סמך תחקירים, סיפורים אישיים והחוברת "בשערי עזה", המספרת על המערכה בבארות-יצחק מפי חברי הקיבוץ באותו זמן.

לאחר הקרב העניק הקיבוץ את החוברת "בשערי עזה" לשמואל אדמון, מפקד חיל התותחנים, עם ההקדשה: "לזכר המערכה המשותפת", והוא העבירה אלי אישית עם הקדשתו: "למציל

כל "ארטילריית השדה" בגב מנתה 4 תותחים בלבד, כולם "נפוליונצ'יקים". אי-אפשר היה להקצות יותר משני תותחים לפעולה אחת, שמא נותקף בעת ובעונה אחת גם בגזרה אחרת. מי כמוני יודע מהם 2 "נפוליונצ'יקים" ומה כוחם: עקיצת יתוש או ברחש מכאיבה יותר... בגב גם היו 4 תותחים קלים 20 מ"מ לירי נגד מטוסים ומשוריינים, שבכל צבא המכבד את עצמו היו נחשבים למקלעים כבדים.

גם אם אינכם תותחנים, חזיתם בוודאי בסרטי מלחמה ותעודה ממלחמת העולם השנייה, ומהם ניתן להבין שבין הארטילריה האנגלית, האמריקנית והרוסית לבין זו שלנו באותם ימים לא היה ולא כלום. בצבאות אלה נמדדה עוצמת הארטילריה לפי מספר הקנים לקילומטר של קו החזית, ואילו אצלנו היו עשרות ואף מאות קילומטרים לקנה...

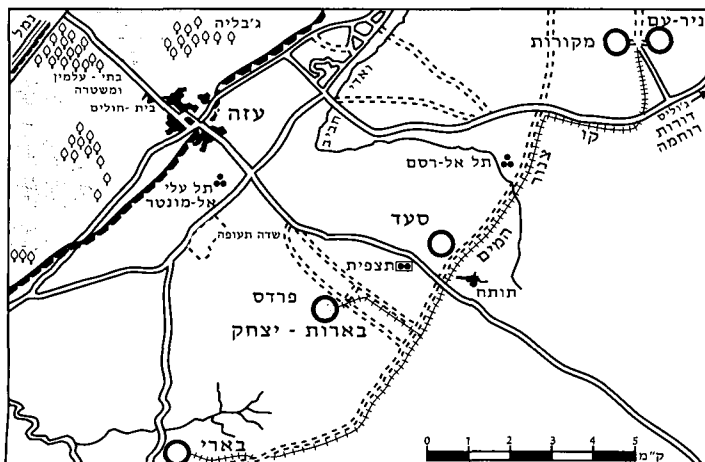
אלה היו צירי הלידה של צה"ל ושל חיל התותחנים. מאז השתנו דברים, והיום לא ניתן להשוות בין מה שהיה לבין מה שקיים. שנינו, בליכר ואני, רצינו להשתתף בקצת "אקשן" – הרי לשם כך נשלחתי לגב. ידענו שבבארות-יצחק לא יהיה אפילו רגע משעמם אחד. עם זאת ידענו שזו לא יציאה לפיקניק. את המטוסים המצריים החגים מעלינו, מפציצים ומיירטים ראינו ושמענו. רוחמה הייתה מטרה מבוקשת, שהופצה מפעם לפעם. פרדי ידע אותנו שהקיבוץ מוקף בכוח המונה גדוד רגלים מתוגבר בשריון ומסתייע בתותחי 25 ליטראות ואף בתותחים כבדים מהם, ולרשותם מטוסי "ספיטפייר" ושליטה מוחלטת בשמי הגב. מנחת זרועם של מטוסים אלה טעמנו בחולדה וגם כאן. באותו יום עצמו הופצה רוחמה.

אחרי ויכוח מי ייצא לפעולה, הטלנו מטבע. הורה! הורה! זכיתי! את דעתי המזלזלת על יכולתם הנחותה של ה"נפוליונצ'יקים" קבעתי מייד לאחר שראיתי אותם לראשונה בפרדס-כץ, במחנה נדב, ודעה זו רק התחזקה לאחר מבצע כן-נון ב' בלטרון, שם לא הצלחנו אפילו "להיזיז" ללגיון הערבי. חשבתי בלב כבד מה כבר נוכל לעשות כאן, שלא עשינו שם. נחיתות התותחים שבידינו הייתה מוחלטת ומתסכלת.

בגב הייתי רק יומיים. לא הכרתי את השטח, וגם לא את החיילים שעליהם הוטל עלי לפקד, ושאינם עתיד הייתי לצאת לקרב. "הכול חוזר חבילה", חשבתי לעצמי. מה שעברתי בלטרון יעבור עלי שנית גם בגב. הכישלון מובטח מראש. אלה היו חבלי הלידה וסימני הדרך בתהליך הקמתו של צה"ל תוך כדי מלחמה: למפקד לא היה זמן להכיר את חייליו, לא היה זמן לאמן אותם, לא היה זמן אפילו לסיור. לא היה זמן.

עם רב-סמל סאלו, ששימש קצין עמדת תותחים (קע"ת) בפלגה שלי, שירתתי בצבא הבריטי. את פקודיי האחרים לא הכרתי. סאלו הכיר אותם קצת יותר ממני, כי הקדים לרדת לגב בשניים-שלושה ימים. ידעתי שאוכל לסמוך עליו. הוא היה חייל ותיק, מנוסה ונוקשה. כוחה של כל יחידה גובר עשרת מונים, ככל שהמפקד מייטיב להכיר את פקודיו היכרות אישית, ואלה אותו. זו הסיבה ששמחתי שהוא יוצא איתי. אותו הכרתי שנים, וידעתי שלפחות עליו אוכל לסמוך.

מרחב המערכה על בארות-יצחק

מוחלטת של מטוסי המצרים, שכן לא היה לנו חיל אוויר שיכול היה להרתיע אותם או להתמודד איתם. תותחי המצרים שבעזה אפילו לא היו צריכים לטרוח ולפלוש ארצה, שכן מעמדותיהם הקבועות והמוגנות ברצועת עזה הם ממילא חלשו על כל הזירה בטווח נוח מאוד של 5-6 ק"מ, בעוד שהטווח המרבי של תותחיהם הגיע ל-12 ק"מ ואיפשר להם ירי מיד-מרדכי בצפון ועד בארי ודרומה משם.

הקיבוץ היה ממוקם בתוך מכתש, ולמצרים הייתה תצפית מצוינת עליו מתל עלי אל-מונטר ומגבעות נוספות. אילו היו המצרים מעוניינים ברכילות, הם יכלו לעקוב אחרי החברים ולדעת מתי יוצא יאיר לשירותים, ומתי מרים נפגשת עם יוסי... הנגב כולו היה חשוף לחלוטין. פה ושם היו עצים בודדים, בעיקר סביב הקיבוצים והכפרים הערביים. כל מי שנע בשטח ביום, הפך מטרה קלה למטוסים. רובו של השטח אידיאלי לתמרון ולהפעלת שריון.

כקילומטר ממערב לבארות-יצחק היה פרדס, ובתוכו מספר מבנים. הבאר שממנה קיבל הקיבוץ מים הייתה מבודדת ומרוחקת

בארות-יצחק יאורי יואל כהכרה לפעולתך זו".

ביולי 1948 מנה הקיבוץ כ-50 גברים וכ-30 נשים, לאחר שפנו יתר הנשים, הילדים והבלתי נחוצים. באותו יום שהו בקיבוץ באקראי מספר חבריה נוספים, שהיו צריכים להישלח לקורס מקלע "בזה" ועוד שני פלמ"חניקים. מובן שגם הם השתתפו בקרב, וכך עלה מספר הלוחמים ל-63 גברים. היות והחבריה הנוספים ושני הפלמ"חניקים לא היו רתוקים ומוקצים לעמדה

זו או אחרת, הופיעו בכל מקום שהיה בו צורך בתגבורת.

הנשק בקיבוץ כלל מקלע "ר-ק"ס" פולני, היורה רק אופקית, ומקלע "לואיס" בעל המחסנית העגולה ושפע התקלות. כתגבורת הגיעו מקלע "שפנדאו" ומרגמה "3 עם מפעיל שלא הכיר אותה כראוי...

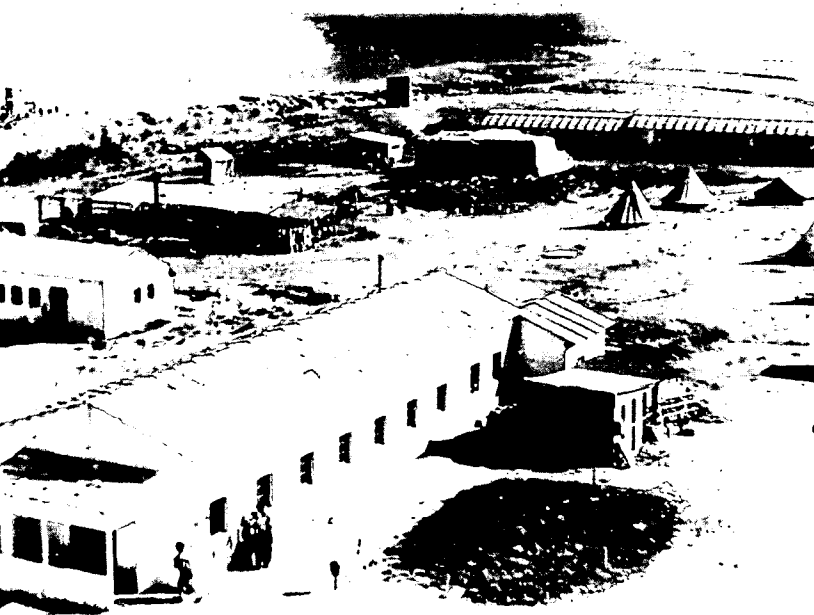
סיפר שמעון, המא"ז (מפקד איזור) של הקיבוץ:

"שאלנו 'ברן' מחיל האוויר והתחמקנו מלהחזירו. יום אחד נחת מטוס קל, וטייסו הצעיר החל לחפש אותי. הסתתרתי מפניו, כי ידעתי לשם מה הגיע ומה הוא מבקש... משה נצר, מפקד המרחב, נזף בי ודרש שנחזיר מייד את ה'ברן', שבלעדיו לא יוכל חיל האוויר לפעול, ובמקומו ייתן לנו 'לואיס-גן' (מקלע 'לואיס')... הטייס הצעיר היה עזר ויצמן.

"עוד לפני כן, משהחלו ההפגזות, פנינו בדרישה לפנות את הנשים, את הילדים ואת אלה

שאינם לוחמים. בתחילה הייתה התחמקות מתשובה ברורה, אחר כך קיבלנו הסבר 'סובייטי': 'כך עדיף, תילחמו בנחישות ובהקרה על ביתכם ועל משפחתכם, כשגבכם אל הקיר'. לבסוף הם פנו על מנת שלא להוסיף נפגעים ולא לסכן חיים ללא צורך, וגם כדי להקל על קשיי ההספקה ועל המחסור במים". החל מה-14 במאי 1948 עמד הקיבוץ בהפגזה יום-יומית, אם כי הקצב, הכמות והעוצמה של האש השתנו מפעם לפעם. האש נורתה מתותחים מצריים בעזה בני 25 עד 100 ליטראות (קוטרו של תותח 100 ליטראות הוא "6). גם מטוסי ה"ספיטפייר" לא שכחו לפקוד את האיזור ואת הקיבוץ. שמי הנגב היו בשליטה

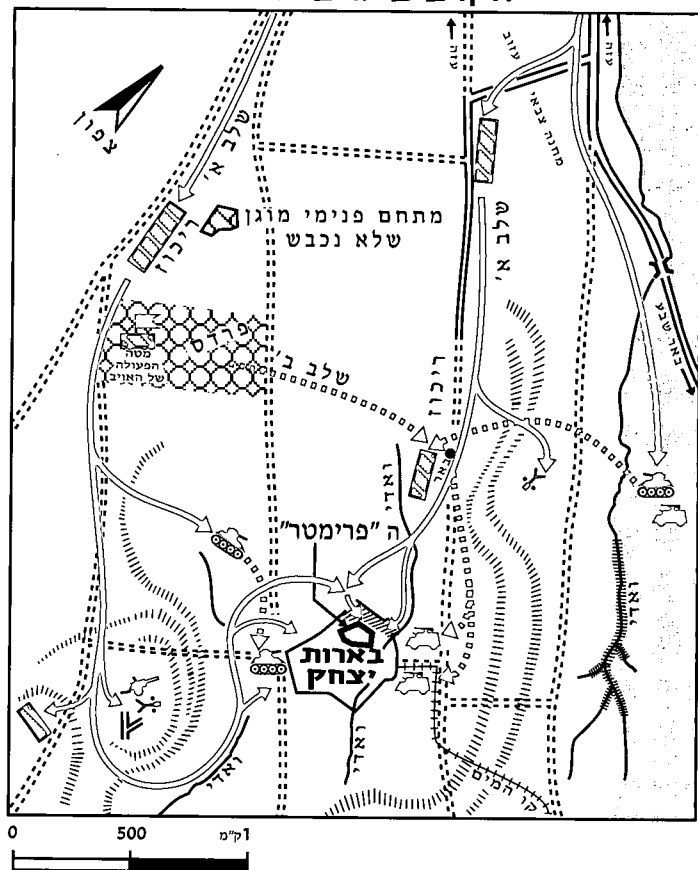
בארות-יצחק בטרם קרב

כקילומטר מערבה מהקיבוץ, לכיוון עזה. היא הייתה נקודת תורפה בהגנת הקיבוץ. ב-30 במאי פוצצו אותה המצרים, ומאז היו לקיבוץ מים במשורה, שהובאו במשאיות בהסתר בלילות. מגדל המים בחצר, שאגר את מלאי המים לצריכה, בלט בשטח והיה פגיע לירי ישיר של תותחים. למיקומו הגיאוגרפי של הקיבוץ, לבאר המים ולמגדל המים, היו חשיבות בלחיתה. משנמשכו ההפגזות חודשיים רצופים, הפכו החיים ביום בבלתי נסבלים, והחברים הפכו ל"חפרפרות". סדר היום הפך ל"סדר חיי הלילה". ביום יושבים בחפירות, נחים וישנים במקלטים, ובלילה עובדים בהתבצרות, בהתחפרות, בבנייה ובתיקון של

הפרדס היה השטח המוסתר והמוצל היחיד באיזור החשוף שמסביב. שטח מכוסה עצים מאפשר מחסה מתצפית. התקפת המאמץ העיקרי הייתה מצפון והחלה ב-09.00 אחרי הפצצה מהאוויר והפגזות תותחים בקצב של פצצה לדקה במשך חצי שעה. ההפצצה וההפגזה נועדו לריכוך המגינים כדי להורידם למקלטים, הכול לפי הספר... ריכוך זה נפסק ברגע שחיל הרגלים החל להתקדם לעבר הקיבוץ בחסות השריון המצרי. כשאלה התקרבו, והמרחק בין היריבים קטן, פסקה אש התותחים

הקרב ב־15 ביולי 48

והמטוסים המצרים כדי לא לפגוע בכוחותיהם, מאחר שהייתה סכנה ממשית שגם המצרים ייפגעו מאש זו. אש המטוסים והארטילריה פסקה והוחלפה בסיוע קרוב: ירי ישיר של תותחי טנקים, מקלעי המשוריינים, מרגמות, מקלעים ורובים. התזמורת על כליה פצחה בירי.

במערב הצליחה פלוגה מצרית אחת בעזרת טנק שפרץ את הגדר לחדור ולהגיע לגדר הפנימית, אך משעלו שם על מוקש נעצרו. מגדל המים נפגע כבר ב-09.00 מיירי ישיר של תותח נגד טנקים, שנקב בו חורים ככברה. המים שבתוכו פרצו בזרם חזק והציפו בתוך דקות את התעלות ואת העמדות שלרגליו. המים והבוץ חדרו לכלי הנשק והוציאו אותם מכלל שימוש. חפירות, מקלטים ועמדות מלאו מים. זה היה רגע חמור וגורלי לקיבוץ: המצרים

עמדות ושל מקלטים, אוכלים ומתרחצים. הטרנציר (מחפר לחפירת תעלות) היחיד של "סולל בונה" לא הספיק לעשות הרבה בהכנת חפירות ועמדות בגלל קוצר זמן: הוא צריך היה לבצר את כל היישובים בנגב...

בינתיים התארגנו חברי הקיבוץ לחיים בהפגזות: העמידו צופים שיציעו: אבשוס (יציאה) כשהבחינו בהבהק ירי, וכולם קפצו מייד לחפירות. היו גם הפוגות מתואמות בין המצרים לצבא הבריטי, שהשתמש בדרכים ליד עזה לפינוי ציוד מהמחנות האחרונים שנותרו בדרום הארץ לאחר סיום המנדט.

הפוגות אלה הקלו במשהו. אפשר היה לשאוף אוויר, לצפות בשירות ובנוף ולעשות את הצרכים ההכרחיים. כך התנהלו החיים, עד שהמצרים החליטו לכבוש פיזית את הקיבוץ. מיקומו על הדרך לבאר-שבע וקרבתו לכביש רפיח-עזה-אשדוד סיכנו את צירי התקדמותם צפונה ואת אגפיהם. למצרים נמאס לראותו כאיום קבוע באגפם.

כחודשיים הפגזו והפציצו אותו המצרים וקיוו שיצליחו בדרך זו לחסלו או לעקרו ממקומו. אך היות והרמז העבה שלהם לא הובן כראוי, והקיבוץ נשאר במקומו, לא נותרה למצרים ברירה, אלא לטפל בו ולכבוש אותו פיזית...

בהפוגה הראשונה, שנמשכה 28 יום, הגיע לקיבוץ קצת נשק, שופרו העמדות, והועמקו החפירות. החברים חזרו לשגרה יומית והצליחו גם לנוח. המצרים, שהתכוונו להתקפה, החלו לסייר בשטח, לצפות ולאסוף מודיעין. לקרבת הקיבוץ הגיע טנדר עם קצינים סקרנים, שצפו במשקפותיהם על המשק ונראו מתוכחים ודנים בעזרת ידיהם על תוכנית הפעולה הנבחרת. כשחזרו, עלו על מוקש והתרסקו. גם הגרר שנשלח להוציאם עלה על מוקש. המצרים הסיקו איפוא, שהטיולים בשטח מסוכנים, שכן הוא ממוקש בצפיפות...

סיפר אריה: "לא היו לנו שדות מוקשים, ובגלל מיעוט המוקשים התנהל דיון על מיקומו של כל אחד ואחד מהם. היה זה מקרה מוצלח שזימן והפגיש את הקצינים ואת הגרר עם המוקשים לפגישה קטלנית והוכיח להם שהשטח מכוסה, כביכול, בשדה מוקשים צפוף".

ההתקפה הגדולה – ב-15.7.48, ח' תמוז תש"ח – התחילה עם שחר. ב-5.30 החלה תנועת שריון מצרי בשטח שמסביב לקיבוץ. כבר בבוקר אותו יום נקלטה תשדורת של מפקד הכוח המצרי, שבה פקד על מפקד השריון להתקדם. זה סירב בטענה שהוא חושש ממוקשים, ואז צרח עליו מפקדו: "כלב בן כלב, זוז!" תשובת מפקד השריון הייתה: "לא נוז!". בסופו של דבר זזו, לאחר שנשלחו מגלי מוקשים ופילסו להם דרך.

המצרים פיצלו את כוחותיהם לשני צירים, כשהמאמץ העיקרי מצפון. למאמץ המערבי היה תפקיד נוסף: לחסום את דרכה של תגבורת – אם תגיע. הכוח המצרי שפעל מנה גדוד חיל רגלים מתוגבר – כ-800-1,000 חיילים, 8 טנקים, 15 משוריינים ו-30 נושאי ברן. כוח זה הסתייע בתותחי 25 ו-100 ליטראות מעזה ובמטוסי "ספיטפייר".

מפקדת הכוח המצרי וכוח נוסף התמקמו בפרדס ממערב לקיבוץ.

נהרג בדרכו חזרה. גם העמדות הסמוכות לא ידעו דבר על שהתרחש בעמדה זו. בינתיים חדרו המצרים לחצר ותפסו מספר בתים, וביניהם את בית הפעוטות הריק.

העמדות הסמוכות הבחינו באיחור בפריצת המצרים לחצר הקיבוץ ודיווחו למפקדה. ניתנה פקודת נסיגה למתחם ההגנה הפנימי (פרימטר) ולנטישת העמדות המרוחקות. מעתה החל קרב פנים אל פנים, קרב של זריקת רימונים.

לבית הפעוטות, שנתפס על ידי המצרים, הייתה חשיבות רבה, כי המצרים, שעלו על גגו, ירו וצלפו משם על כל תנועה בתעלות ובמטה. שמעון, המא"ז הפצוע, נתן פקודה להסתער ולהוציא את המצרים מהפעוטון – ויהי מה. לאחר שלא הצליחו ברימונים, שרבים מהם לא התפוצצו ואחרים לא פגעו, הפעילו "פיאט", והמצרים נסוגו מהבית בבהלה, לאחר שנגרמו להם אבדות. המצרים שנפגעו בבתים ירדו גם הם לחפירות שלנו והפכו שם "דיירי משנה" ושותפים בלתי רצויים. אחרי חילופי האש וזריקת הרימונים התייצב המצב וקפא, והושגה הפוגה מקומית בלתי מוכרזת לשעות רבות. המצרים לא ניסו להתקדם יותר. הם חיכו להתקפה נוספת מבחוץ, להתקפה המכרעת, ובינתיים

פרצו למשק בזמן שחלק מהנשק רטוב, מלא בוץ ואינו פועל, ורבות מהחפירות והעמדות מוצפות ואינן ניתנות לאיוש בגלל הבוץ והמים שבתוכן.

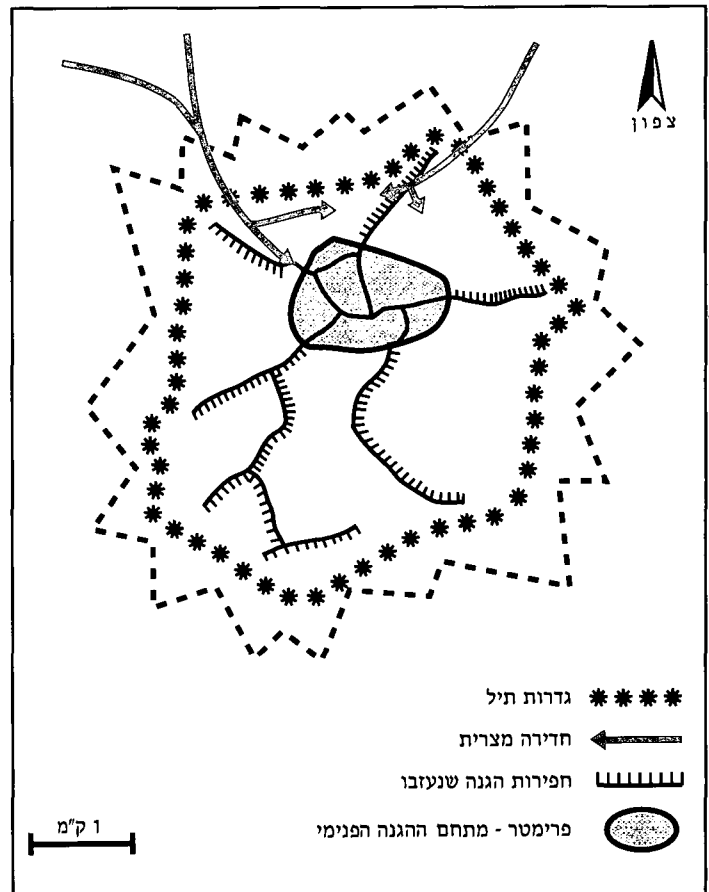
מכה נוספת ניחתה על הקיבוץ, כשפצצת תבערה פגעה במצבור תחמושת שבתוך אחת העמדות, הפונה אל ציר התקפת האויב העיקרית, וזו התפוצצה, התמוטטה והרגה את ארבעת מגיניה הגברים וחברה אחת. ביניהם היו שני חברי הפלמ"ח, שהזדמנו לקיבוץ במקרה באותו יום. לרוע המזל הייתה זו העמדה המערבית הפונה לעזה. המצרים שתקפו בגזרה זו ניצלו את האסון ופרצו לחצר המשק דרך פשפש בגדר ושביל פנוי ממוקשים המוליך אליו, שדרכו נהגו החברים לצאת לשדות בימים טובים יותר. ארבעה חברים אחרים שהיו בחפירה, ליד אותה עמדה, לא נפגעו מהתפוצצות העמדה והמשיכו להילחם. כולם נהרגו בקרב פנים אל פנים עם המצרים הפורצים לחצר הקיבוץ. לאחר הקרב נמצאו בחפירה גופות של מצרים ושל חברי המשק כשרן שלובות ומסובכות אלה באלה.

מה שהתרחש בעמדה זו ולידה נודע למפקדת הקיבוץ באיחור רב. קווי הטלפון שהוצפו לא פעלו. הקשר הטלפוני הפנימי ניתק. רץ ביש מזל, שנשלח לברר מה קורה שם בעמדה המערבית,

תעלת קשר בבארות-יצחק

בארות-יצחק לאחר חדירת המצרים (15.7.48)

חששו לחדש את הפגזת התותחים ואת ההפצצה האווירית, שמא ייפגעו אנשיהם. וכך עד שעות אחרי הצהריים, עד שהתותחנים פתחו באש (16.30 בערך) השתרר שקט מתוח בזירה.

הפוגה זו איפשרה התארגנות: דוללו העמדות במזרח ותוגברו אלה שמול המצרים. נלמדו לקחים, והוחלט להעביר את המפקדה ואת הקשר למקלט המרפאה, שהוא מוגן יותר מהמיקום הקודם של המפקדה ומרוחק כמה עשרות מטרים ממנו.

כשעבר המטה למקלט המרפאה, נותק הקשר האלחוטי עם מפקדת החטיבה למשך שעתיים (בין 14.00 ל-16.00). על מנת לחדש את הקשר חזרו אנשי המפקדה למקומם הקודם. בגלל נתק הקשר בשעתיים אלה חשבו במפקדת החטיבה שהקיבוץ כבר נפל לידי המצרים, וחשש זה התחזק כיוון שהמצרים נמנעו מלהפגז ולחפצץ את הקיבוץ.

פרדי סיפר שרצה כבר לתת פקודת "אש על כוחותינו", שמטרתה לפגוע במצרים שכבשו את הקיבוץ, בהנחה ובתקווה שאנשינו מחופרים ולא ייפגעו. פקודה זו ניתנת רק במצבים נואשים. מצב התיקו נמשך. המצרים, שהחזיקו ברובו הגדול של הקיבוץ, התכוננו להסתערות שלישית אחרונה ומכרעת. חברי הקיבוץ,

שראו את היערכות המצרים להתקפה, חיכו לס. ציטוט מ"שערי עזה": "מבטינו רתוקים עכשיו למערב. אנו רואים כיצד האויב עורך רזרבות גדולות להתקפה שלישית, והגדוד של עבד אל-נאצר (שבו שירת כסמ"ד), נערך להתקפה במרחק 4 קילומטרים מאיתנו בשערי עזה. חברינו עומדים בתצפית ומתבוננים בהיערכות הרגלים, ריכוז השריון והטנקים. המראה מחריד את כולנו, מצב הרוח יורד. לאט לאט, מתוך אימת הדומייה, מתחילים חברים בודדים לרמוז – בגלל ודאות ההתקפה החדשה – על רעיון של כניעה..."

בינתיים כל צד ריתק באש רובים, מקלעים ורימונים את יריבו, ירו מחפירה לחפירה סמוכה ולא נתנו זה לזה להרים ראש. שמעון סיפר לי שבזיכרונותיו מזכיר עבד אל-נאצר את הקרב על הקיבוץ, שם היה סגן מפקד גדוד העתודה, שנערך להתקפה המכרעת, אחרי שהגדוד הראשון נכשל בהתקפתו, ושההופעה וההתערבות הבלתי צפויות של התותחנים בזירה שיבשו את התקפתו ופיזרו אותה לכל עבר.

הרפתקאותי בדרך

בצהריים התחיל הטור להתארגן ליציאה, שני ה"נפוליוניים" הועמסו על משאיות בעזרת כבשים. לקחנו הרבה תחמושת חניים ושרפנל (רסס נגד חיילים). ארגנתי את הנ"י (קומנדקר) שלי, ועליו הנהג, הקשר והמשנה הטכני, כולם אלמונים מבחינתי. ניסיתי מאז לפגוש את שלושתם ולא הצלחתי. היחיד שפגשתי בו הוא הנהג. נהג המשאית שמח לפגוש אותי. מזמן שכח את ההיסטוריה שנתקף בה ואת הזפטה שקיבל ממני להרגעה, ולרגע החלפנו זיכרונות ומילות נימוס. את האחרים לא פגשתי. המשנה הטכני, שבתאי, מוזכר במחקרו של ד"ר פון-ויזל שריאיון אותו, ועדותו כתובה בכתב היד של ד"ר פון-ויזל.

הקשר נעלם כאילו בלעה אותו האדמה. מעניין היה לשמוע מה כולם חוו בתצפית באותו יום.

אין בכך פלא שלא נפגשנו שוב. עברנו יחד חוויה קשה וקצרה. נפגשנו למספר שעות בלבד, שבהן שיחת היכרות הייתה בתחתית סולם העדיפויות שלי. לא היה זמן לשיחת היכרות או ל-small talk. מייד בסיומה של הפעולה פוניתי ל"הדסה" בתל-אביב. כך נפרדו דרכינו, ואיש איש פנה לדרכו, לאן שנשלח. מעולם לא נפגשנו שנית. את שמותיהם לא ידעתי, ואת שמו של המשנה הטכני למדתי מפון-ויזל.

ברוחמה, לפני היציאה, נפגשתי עם שמחה שילוני מ"חיות הנגב", שאותו לא הכרת קודם, וסיכמנו שאני עולה על הגייפ שלו, ואילו הנ"י שלי נשאר מוכן ומחכה לפקודתי בקשר.

שמחה היה קצין המבצעים של גדוד 9, שמפקדו היה ישראל כרמי. כרמי מינה אותו למפקד הטור המשוריין, שיצא לעזרת בארות-יצחק, ושכלל בתוכו את הסיוע הארטילרי.

טור זה מנה 3 מחלקות גייפים (כ-9 גייפים), 10 זחל"מים נושאי חיל רגלים, 2 תותחים 20 מ"מ ופלגת תותחים 65 מ"מ בפקודי. זה היה כל הכוח שנשלח לעזרת בארות-יצחק. זה מה שהיה. אחד מהתותחים נגד מטוסים 20 מ"מ על חצי זחל נועד לתת

מחפשים מחסה בנקיקים, בפיתולי ערוץ הוואדי ובהסתר צוקיו. התברר שזו הייתה הפעולה הראשונה של הטור המשוריין באור יום. עד כה היו הלוחמים בכוח זה "חכמים בלילה" ופעלו בלי התערבותם ופגיעתם של "ספיטפיירים" ושל תותחים, שאיתם עשו היכרות ראשונה ומפתיעה באותו רגע.

הטור המפוזר בוואדי החל לירות במקלעיו להרתיע את המטוסים מלהנמיך טוס, ואלה יורדים עליו ויורים. כך התנהל לו במשך שעות רבות הקרב בין המטוסים הצוללים ויורקים אש לבין הטור. מאותו רגע היה הטור מנוטרל ומרותק לחלוטין ולוחם על חייו במשך שעות היום, עד שהתחיל להחשיך, והמצרים נסוגו מהקיבוץ. רק אז זו הטור מהוואדי במעטה החשכה ונכנס לקיבוץ גבים.

מספר מיכאל פרי, שהיה מפקד בטור: "נתקענו בשדה בגלל יירוט מטוסים מצריים. באנו מצפון, והם 'לא ירדו' מאיתנו. עלי אישית צלל כמה פעמים מטוס, ואני על הגיף מחזיר אש. משם לא המשכנו, כי נודע לנו שבינתיים התותחנים פעלו והבריחו את המצרים".

לאחר כמה דקות תחת אש בוואדי אמרתי לשמחה, שאם ננצל רגע שתשומת ליבם של המטוסים נתונה למטרה אחרת ונפעל במהירות, נוכל להסתלק מהוואדי, לסייר ולמצוא עמדות תותחים ותצפית. קל היה לשכנע אותו, לאחר שלא שיכנע את פקודיו.

ניצלנו רגע כזה, שבו המטוסים לא חגו מעלינו, קפצנו על הגיף והמשכנו לסייר. לא התרחקנו הרבה. המטוסים שוב גילו אותנו והחלו לרדת עלינו. לא נותר לנו אלא לעצור ולהתפזר בשדה החרוש, לשכב בין התלמים ולקוות לטוב. כל אחד לגורלו ובתלמו...

שתי תנוחות היו אפשריות לבחירה: לשכב על הבטן, כשידיי לצדי, ופניי טמונות באדמה, בולע עפר ולא יכול לראות דבר מהמתרחש מעלי ומסביבי; או לשכב כשאני מסתכל השמימה. אם אינני יכול לעשות דבר, חשבתי לעצמי, מוטב שאיהנה מזיוו של יום יפה, כל עוד אני יכול, ואחזה במחזה שמעולם

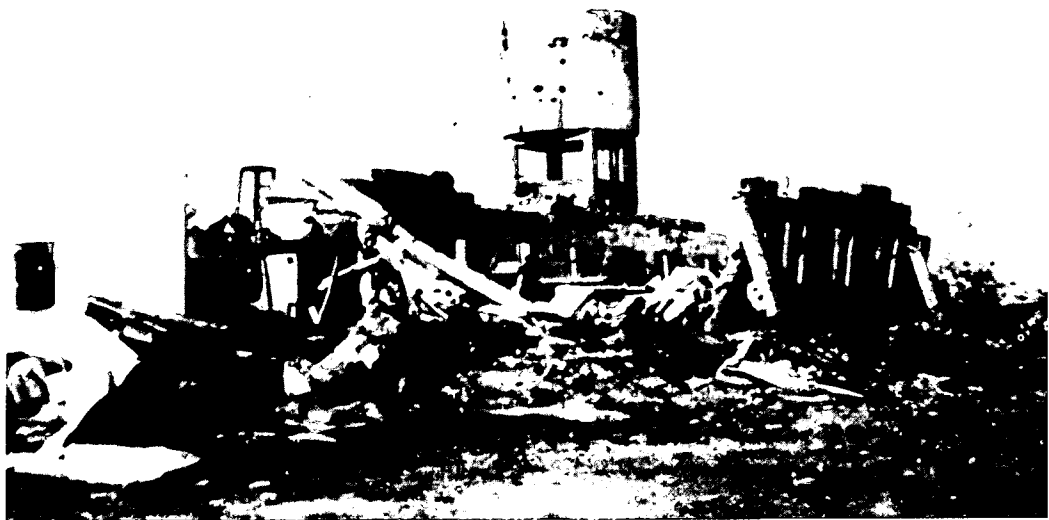
לא ראיתי כמותו, חוץ מאשר בסרטים. אלא שכאן – יחי ההבדל הקטן – אני הייתי השחקן הראשי המשמש כמטרה, וזה עלול היה להיות ההדרן האחרון שלי... מובן שפחדתי, אך מה נותר לי לעשות? וכך מצאתי את עצמי כשאני שוכב לי על הגב (ואין זה ציטוט משירו היפה של אריאל זילבר, שטרם נכתב אז) מתכווץ לממדי התלם, מנסה להתמוג ולהיבלע בתוכו, ובאותו זמן עוקב ומסתכל ונהנה ממעופם מלא החן של זוג ה"ספיטפיירים" ה"פרטיים" שהתלבשו עלינו ומקדישים לנו את כל תשומת ליבם.

לתצפית התותחנים חיפוי נגד טנקים ונגד מטוסים. אלא שלא התחשק לו לצאת איתנו לתצפית מפחד המטוסים, וכך נשאר לירות על המטוסים התוקפים את הטור המשוריין כשהוא מסתתר בוואדי. בסופו של יום נפגעו שם בוואדי גם הוא וגם התותח השני נגד מטוסים. מאחר שהוא לא היה תחת פיקודי, לא הצלחתי לשכנע אותו לזוז איתנו.

צה"ל של אז היה צבא החבריה, וצריך היית לשכנע. הסכמת – עשית; לא רצית – לא עשית. היה פולחן של בלגן משמעותי. איש הישר בעיניו יעשה. "משמעת" הייתה מילה גסה, דבר שלא היה לרוחי – לא אז ולא היום. על העבירה החמורה "פחדנות מול האויב" פוסקים בצבא הבריטי עונש מוות.

בערך ב-13.00 הסתדרנו סוף סוף ויצאנו מרוחמה. הכול דמה לטיול יום קיץ נאה, ליציאה לים או לפיקניק. השמש להטה, ואורה סינוור. עברנו קילומטרים ספורים וירדנו לדרך עפר, כ-10 קילומטרים מערבית לדורות. שיירתנו, שכללה זחל"מים, כתשה עד דק את אדמת הלס היבשה. ענן אבק לבן התנשא אל על והזמין את המטוסים המצריים לביקור. עוד לפני שהספקתי להגיד "זיוזיו", עטו עלינו ה"ספיטפיירים" כניצים שוחרי טרף,

בארות-יצחק לאחר הקרב

מרעישים ויורקי אש.

את תשומת ליבם משך ענן האבק, אך כפי שלמדנו בהמשך היום, לא היה צורך במשוריין או בגיף כדי למשוך את תשומת ליבם. גם חייל בודד היה טרף רצוי עבורם. הייתה להם שליטה מוחלטת בשמיים, והם יכלו לבצע ללא הפרעה את כל הלהטות שלמדו בקורס הטיס ושהפגינו במסדר הסיום. כל זאת ללא הפרעה מצידנו. בשמיים הם שלטו סולו.

לאחר שתותחי ה-20 מ"מ של ה"ספיטפיירים" ירו כמה צורות משכנעים, התפזר הטור המשוריין לכל עבר, כל איש לנפשו,

משם. שמענו שהיו נפגעים באחד הגייפים האחרים, וכמה משוריינים נפגעו בטור המפוזר, שנשאר במחסה הוואדי. הזמן חולף לו, ובינתיים מחמיר המצב בבארות-יצחק. מפעם לפעם אנו מקבלים שדר, אבל לא היינו צריכים דרבון; היינו נחושים להגיע. מניסיוני תחת אש ידעתי ש"דם ואש ותמרות עשן" הם בעיקר "אפקטים", שכן רוב הפגזים אינם פוגעים, אך קשה לשכנע בכך את מי שלא התנסה בכך.

הגענו לשטח במרחק כ-1-2 ק"מ מסעד. שם מצאנו מקום לתצפית ולעמדת תותחים. לא היה זמן לחפש את העמדה ואת התצפית האידיאליות והסתפקנו בזו שתחת ידינו, במה שיש.

אילו היה לי זמן, לעולם לא הייתי עולה לתצפית כזאת, כשאני חשוף ל"קולגה" שלי, קצין התצפית המצרי ממול, שצפה בנו בעניין ובסקרנות וראה כל צעד שאנו עושים.

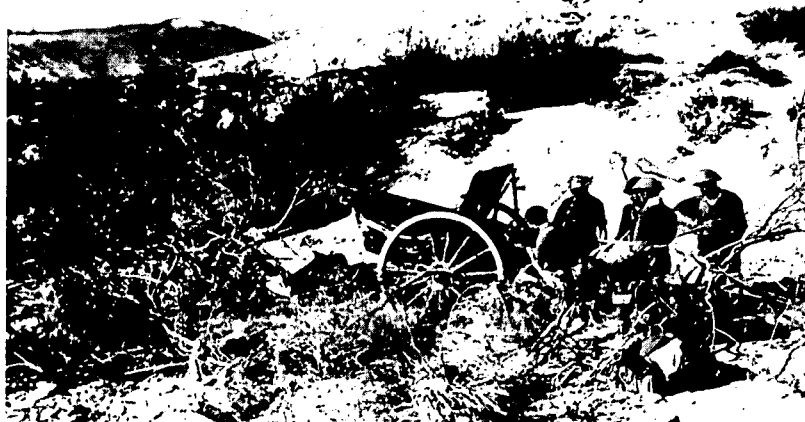
פקדתי להכניס את התותחים לעמדתם ולהביא את צוות התצפית שלי על צידו. לסאלו שלחתי הוראה להתחפר, להרחיק את כלי הרכב מהעמדה, לפזרם ולהסתירם. הטור המשוריין נשאר עדיין במקומו במחסה הוואדי, כשהוא נלחם על חייו. שמחה אומר דברים ברורים: "כל הזמן היה הטור טרוד בהגנה נגד מטוסים, כלפי ה"ספיטפיירים" התוקפים אותו ולא פעל בשטח כלפי המצרים בצורה אחרת". וכך קרה שהתותחנים היו, למעשה, היחידים שפעלו למרות ה"ספיטפיירים" וההפגזות. על כך גאוותי.

התותחנים נכנסו לעמדתם. הקשרים מתחו קו טלפוני לתצפית. כל זה בוצע במהירות. ה"ספיטפיירים" חגו גם מעל לעמדת התותחנים, אך לא גילו אותה. הם חגו וירו בסביבה בניסיון לללותם, אך הקוצים הגבוהים חיפו על התותחנים הקטנים. בכך בא לידי מיצוי "יתרון הגודל" של ה"נפוליונצ'יקים". עם זאת הקפיד סאלו לירות מהתותחנים רק כשלא חגו מעליו מטוסים. וטוב שכך עשה.

אחד הנהגים בעמדה נתקף פחד ורצה לברוח, אך סאלו ירה באוויר והחזירו לעמדה. מורל האנשים היה שפוף למדי, ואין בכך פלא: הם מעולם לא התנסו בטבילת אש. יתר על כן, הם לא הכירו את חבריהם ולא ידעו אם הם יכולים לסמוך זה על זה, ואפילו את מפקדם הם לא הכירו ולא ידעו אם ניתן לתת בו אמון.

לרגלי עמדת התצפית שבחרנו נפרדתי משמחה והתחלתי לעלות לתצפית. הייתה לי ולצוות שלי בעיה קטנה, שהפכה לגדולה וכבדה: קיבלנו מכשיר אלחוט מ"ק 19 גדול וכבד, ולו שני מצברים שמשקל כל אחד מהם כ-40 ק"ג.

העלייה ברגל עם הציוד לא הייתה קלה. כדי לא למשוך אלינו

הקוצים הגבוהים חיפו על התותחים הקטנים. בכך בא לידי מיצוי "יתרון הגודל" של ה"נפוליונצ'יקים"

הכול סביב יפה ונינוח, אלא שמפעם לפעם הם יורדים עלינו ויורקים אש מתותחיהם. הקליעים פוגעים קרוב, קרוב מדי לטעמי, ואני חושב לעצמי, הפוך על הפוך, איזה אבסורד: אם כשהוא משתדל לדייק לכיוון שלי, הוא מפספס, מה יקרה אם לא ידייק? הרי אם הטייסים המצרים יחטיאו, הם יפגעו בי... בחצי עין אני רואה את האבק שמעלים נתזי הקליעים שפגעו לידי. המטוסים חגים ושוב חוזרים, עד כלות הדלק במכליהם, או אולי ראו מטרה ראויה יותר. כך שכבנו שם דקות ארוכות כנצח.

לכל קליע יש כתובת. כנראה איש לא כתב לי מכתב באותו יום... ארבעתנו יצאנו ללא פגע. הטייסים ש"פספסו" אותנו ודאי נעדרו באימוניהם משיעורי הקליעה במטרה והירי. לדעתי, מגיע להם "לא מספיק"...

לא כל אחד ש"זוכה" לחוויה כזאת יכול גם לספר עליה. טוב שזו חוויה השמורה ליחידי סגולה, לצדיקים. רק מרעש המטוס הצולל עליך אפשר לקבל התקף לב, וכשנוסף על כך הוא גם יורק עליך אש מתותחיו, אתה לעול אפילו לקבל שבץ, לא עלינו. זהו מחזה שעדיף לראותו מוצג על מסך קולנוע גדול, כשאתה שוקע בכורסה רכה, והברירה בידך לצאת, אם הסרט אינו מוצא חן בעיניך...

המצרים, שראו את תנועת התגבורת בשטח, הורידו מלחצם על בארות-יצחק והחלו לטפל בנו, דבר שהורגש גם בקיבוץ. וכך נכתב על כך בספר "בשערי עזה": "לפתע פתאום אנו רואים מפנה שחל בטיסת האויב: המטוסים שחגו מעלינו פנו צפונה מזרחה והחלו לירות... על נקודה שמתוך מחננו אין היא נראית, אבל מאותו כיוון עמדה לבוא התגבורת שלנו. התחילו לפעול לאותו כיוון גם תותחי האויב מעזה. לנו הוקל עכשיו הרבה הרבה... היינו מלאי חשש לתגבורת שהיא בוודאי עכשיו בטבילת אש".

משהסתלקו "מטוסינו" לרגע מעל גבנו, קפצנו על הגיפ והתרחקנו

מהר ולהקים קשר טלפון לעמדת התותחים וקשר אלחוטי למפ"ק (המפקדה הקדמית) של חטיבת הנגב, שמוקמה בכיוון בארי.

לא מכבר נכחתי בטקס החנוכה של "מעוז מול עזה" ליד סעד. כשצפיתי מגגו, לא הצלחתי לזהות את התצפית, את העמדה ואת השטח. הכול ירוק, מכוסה חורשות ומטעים, שהסתירו ממני את התוואים הזכורים לי מאז.

אז הייתה גבעת התצפית חשופה כקרחתו של יול ברינר או של קוז'ק או כישבנו של תינוק בן יומו וגלויה לתצפית מהאוויר ומהקרקע. המצרים לא שכחו להפגין ו"לכבד" אותנו מדי פעם במנת אש; הם הבחינו בנו בקלות כשאנו עולים ומתארגנים בתצפית.

נהגנו, שעסק בחפירת שוחה, נתקף פחד והיסטריה והחל לצעוק ולהתייפח: "זה קברנו, כולנו נמות וניקבר כאן". הוא הפסיק את החפירה, נשכב על הארץ והחל מפרפר ומיילל כשמפיו נוזל ריר. לא היססתי ובאמצעות האת שלו "ניטרלתי" אותו בעדינות. לאט לאט פסק לייבב ונרגע. חסר לי שהפחד ידבק בכולנו. עמד לי מזלי שכל זה היה בתחילת הקמתו של צה"ל, לפני העידן של ועדות החקירה, של התערבות האמהות ושל הטלפונים הסלולריים...

לידנו הייתה כיתת פלמ"ח מהגדוד השני, שכנראה איבטחה אותנו, ואנו לא ידענו. היינו חשופים, וכל השטח בינינו לבין עזה היה חשוף ופתוח לכל גיף או שריונית מזדמנים, שיכולים היו לגלות ולחסל אותנו בקלות. הצעתי להם להתחפר. הסברתי שזו לא תהיה מסיבת פינגינים וצייבטים. בתחילה זילזלו בעצתי בהתנשאות, ברוח "אנו אנו הפלמ"ח, וראשנו לא יישח". זה היה מובן: עד אז הם לא התנסו בהפגזה ובהפצצה של ממש. משגברה עוצמתן של אלה, הם השתכנו והחלו להתחפר בכל הבא ליד: בידיים ובכובעי הפלדה...

"בול"

בערך בשעה 16.00 היינו מוכנים לפתוח באש, וכך הודענו למטה החטיבה. בערך באותו הזמן חודש גם הקשר בין הקיבוץ למטה החטיבה.

במטה החטיבה היו חיים בר-לב (ממלא מקומו של סרגיי, מפקדה החולה של חטיבת הנגב) ופרדי, מפקד התותחנים בנגב. היה לי רק קשר עקיף עם בארות-יצחק באמצעות מטה החטיבה. לדברי שמחה שילוני, מפקד הטור המשוריין, לא היה לו קשר עם ישראל כרמי מפקדו, ולא היה בטוח היכן הוא נמצא. בר-לב, שחשב בטעות כי ישראל נמצא עם הטור שאינו מתקדם, המריץ אותו להתקדם ולהיפגש איתו בשטח. שיחזר בר-לב: "הטלתי עליו להגיע לשטח ולהיערך להתקפה". אך הטור נשאר במקומו והמשיך להתגונן בוואדי מפני המטוסים התוקפים אותו, ותו לא.

פרדי סיפר לי שישאל התנה את תזוזת הטור בשמיים נקיים, בכך שהמטוסים המצריים יורחקו מהזירה.

אש ניסינו להתגנב ברגל, כשאנו נושאים את הציוד. אך זו הייתה שלוחה ארוכה, חשופה וכמעט שטוחה. שני המצברים הכבדים ומכשיר הקשר הגדול לא הקלו עלינו. במספר "נגלות" מפרכות הצלחנו לרכז את ציודנו בתצפית. תנועתנו הלך וחזור לא נעלמה מעיניו של "ידידי", קצין התצפית המצרי שממול, וכל הדרך נחתה עלינו אש תותחי 25 ליטראות. לאחר מעשה ובמחשבה שנייה ייתכן שהיה נכון יותר לזנק עם הנ"נ לתצפית, לפרוק במהירות ולהסתלק.

וזהו סיפורו של שמחה על קורותיו לאחר שנפרד ממני לרגלי גבעת התצפית: "חזרתי ברגל, ובדרך תקף אותי אישית 'ספיטפיר' שלוש פעמים. כאשר הגעתי חזרה לתחום יחידתי שחנתה בוואדי, ראיתי את הפגזת המצרים על גבעת התצפית – שם הייתה (בין היתר) כיתה של הגדוד השני ותצפית התותחנים. ההפגזה הייתה בריכוז כזה, שכל הגבעה נעלמה באבק ההתפוצצויות במשך זמן רב. חשבתי לעצמי: מי יודע מי וכמה יצאו מההפגזה הזאת שלמים? להפתעתי נודע לי לאחר זמן מה, שאיש לא נהרג, וכי הפצוץ היחיד היה יואל, שנפגע מרסיס".

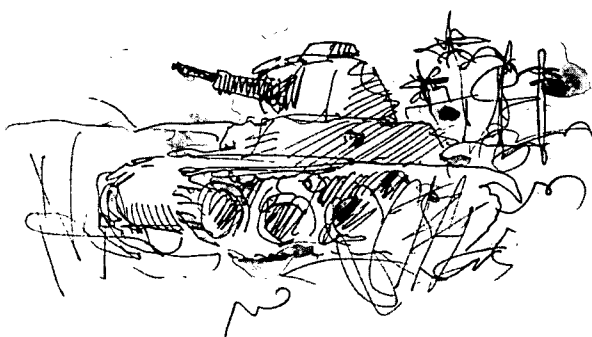
עמדת התצפית שלנו הייתה ב-צ. 549, כקילומטר דרומית-מערבית לקיבוץ סעד. גובהה היה 112 מטר מעל פני הים – רק 30 מטר מעל זירת הקרב שסביבה. עמדת התותחים הייתה כ-600 מטר מזרחה משם, ליד ערוץ ואדי, בשדה קוצים גבוהים. מהתצפית שלי אפשר היה לראות את קצה מגדל המים של בארות-יצחק, את הפרדס הירוק היחיד בסביבה ואת דרכי הגישה אליו. כמו כן ניתן היה לראות – במרחק של כ-6 ק"מ לכיוון מערב – את תל עלי אל-מונטר, שלרגליו הצטלבו כביש אשקלון-רפיח ועזה-באר-שבע. אחריהם, ממערב, השתרעה העיר עזה. השטח לא היה מוכר לי. למדתי אותו בחיפזון ממראה עיניי, דרך משקפתי, ומהמפה שאיתי. נתתי הוראה להתחיל להתחפר

מגד 9, חי"ם בר-לב נואם בחולות חלוצה לפני גדודו לקראת היציאה למבצע חורב. שני משמאל - הסמגד מיכה פרי, משמאלו קצין הניהול - סלומון, וראשון מימין מפקד "חיות הנגב" - שמחה שילוני

מהמשק הודיעו על סימני נסיגה. המשכנו לירות על הפרדס אש כבדה. לאחר שעה ראה מפקד התצפית שהרגלים החלו לסגת מהמשק. הוא העביר את האש אל הנסוגים."

גרסת "שערי עזה" שונה קצת: "פגז ראשון פגע בריכוז כוח ההתקפה, שהחל להתקרב אלינו... פתאום הגיעו 10 פגזים, שפגעו בריכוז: פגזי שרפול, שהתפוצצו בגובה נגד אנשים. המצרים נסו בבהלה. גם הטנקים, שעמדו קרוב למחננו, נסוגו. גם המצרים שהיו בתוך המחנה, בחפירות ובבתים, ברחו לכיוון עזה. עם נסיגת הטנקים הוסר מעלינו הריתוק, וירינו מכל כלי הנשק שלנו... סיכום אבדות המצרים: 180 הרוגים, 120 פצועים וגם שלל רב."

גרסתי מדויקת יותר מכמה טעמים:

- אני נתתי את פקודות האש, וכמובן רק אני ידעתי במה רציתי לפגוע.
- מתצפיתי, הגבוהה מהזירה בכ-30 מטר, ראיתי את הזירה

בינתיים התקבלה במטה החטיבה ידיעת מודיעין: "המצרים לוחצים ידיים וחוגגים לרגלי מגדל המים בקיבוץ". אבל המצרים הזדרזו קצת בשידור ה"סקופ". הם סיפרו ברדיו שבארות-יצחק נכבשה, ושנשארו רק פעולות טיהור קלות להשלמת המלאכה. ועל זה כבר אמרו חכמינו: "אל יתהלל חוגר כמפתח".

סיפר שמעון המאזי: "לו הייתה להם חוליית מחץ (באותו רגע), היה הקיבוץ נופל בידיהם כפרי בשל. הם לא ידעו מה יש לנו, ועוד פחות מה אין לנו".

בשעה 16.30 בערך עדיין היה הטור המשוריין מנוטרל בוואדי. את האמת צריך לומר: גם אילו הגיע, הוא היה חלש מכדי לתקוף בהתקפת יום, ללא הפתעה ובהצלחה את הכוח המצרי הגדול, שהסתייע בשריון, בארטילריה ובמטוסים.

המצב בקיבוץ הפך קריטי. סיפר בר-לב: "פקדתי על פרדי לפתוח באש, ולו גם על

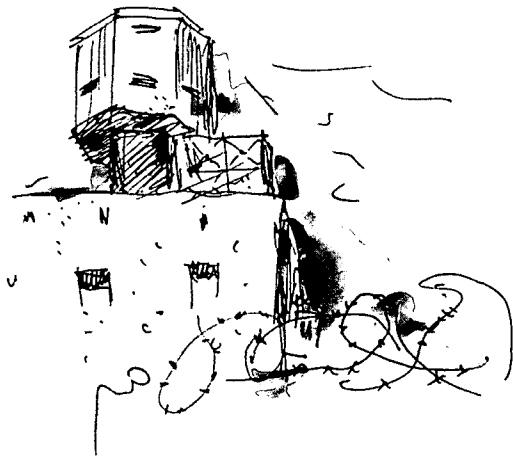
הקיבוץ". הוראה זו עדיין לא הועברה אליי לביצוע. קיבלתי רשות לפתוח באש כראות עיניי, ברגע שאהיה מוכן. הייתה לי בעיה על מה לירות קודם, לאיזו מטרה לתת עדיפות. המצרים תפסו כבר בשעות הבוקר, בסביבות השעה 10.00, את מרבית המשק. החברים התרכזו במתחם מוגן (פרימטר), שגודלו 150x100 מטר, לאחר שכבר ספגו 17 הרוגים ופצועים רבים. נשארו 30 לוחמים ו-20 לוחמות, ובאותו זמן נערכו הכוחות המצריים להתקפתם השלישית, המכרעת. להתקפה זו הם הכניסו את גדוד העתודה הטרי, שעד אז לא השתתף בקרב והיה במלוא כוחו. זה היה הגדוד שבו שימש עבד אל-נאצר כסמג"ד.

מהתצפית ראיתי תנועת רכב לפרדס וממנו. בין המשאיות והמשוריינים היו כלי רכב רבים של מפקדים. לכן הערכתי שבפרדס ממוקמת מפקדה. הפרדס היה המקום היחיד באיזור שנתן צל ומחסה מתצפית, ולכן הגיוני היה למקם שם את המפקדה, מוחו של הכוח התוקף.

חישבתי את הטווח ואת האזימוט לפרדס ונתתי פקודת טיווח. הפגז הראשון פגע "בול", ועשן הפיצוץ נראה בבירור מהתצפית. את המשך הסיפור אני מביא מפיו של שבתאי, המשנה הטכני האלמוני שלי, כפי שהעיד באוזני ד"ר פון-ויזל, ההיסטוריון של חיל התותחנים בתשי"ח.

וכך העיד שבתאי: "הקצין יאורי ואני צפינו לעבר הפרדס וראינו את פיצוץ הפגז הראשון. במקרה הסתכלתי צפונה, ובמרחק רב מהפרדס ובזווית אחרת נראה ענן האבק של פגז (הטיווח) השני, אשר נפל שם עקב טעות גסה של צוות תותח מספר 2 - בדיוק על דרך עפר שעליה התקרב טור משוריינים כדי לסייע להתקפה נוספת. המשוריינים נעצרו וחזרו מייד.

"המשכנו לירות על הפרדס. הייתה פגיעה ישירה בריכוז מצרי.

כולה מלמעלה בשלושה ממדים (מרחק, אזימוט וגובה), וכך יכולתי לראות ולקבוע את מקום פגיעתו של הפגז בשטח.

- דברי המשנה הטכני שלי, שבתאי, מאשרים את גרסתי.
- תיאורי תואם את מה שראו המודיעין ומטה החטיבה.
- הקיבוץ נמצא במישור אחד עם הפרדס (בהפרש גובה של 4 מטרים), ומהקיבוץ לא יכלו לקבוע את מקום נפילת הפגזים, אלא רק את האזימוט אליו. נוסף על כך חברי הקיבוץ היו מותשים, עייפים ומתוחים מיום לחימה עז ומהימצאותם שעות ארוכות תחת אש.

בסופו של דבר אין לגרסה זו או אחרת חשיבות; העיקר שבארוות ייצחק ניצלה, וזו לפחות עובדה המוסכמת על כולם. סיפר אריה, חבר המשק שהיה צלף וראה את המתרחש: "הפגז הראשון היה לאיזור הפרדס. חשבנו שזה פספוס, כי לא ידענו שהכוונה הייתה לפגוע שם במפקדה, והודענו על כך. יתר הפגזים נפלו ישר לתוך חיל הרגלים". מה שרואים מכאן לא רואים משם, והעיקר היא הכוונה...

בשעה 18.30 שידרו המגינים למטה החטיבה: "התותחנים פוגעים בריכוז הטנקים והזחלים של האויב, הטנקים בורחים ומטילים את הנשק לאורך דרך נסיגתם. הפיאט' וה'בזה' תוקנו ועובדים בסדר".

וב-18.45 התקבלה הודעה ש"חיל הרגלים נסוג גם מהמשק וגם מהשטח הקרוב. המצרים הפעילו ארטילריה ואווירונים כחיפוי לנסיגה. למגינים 17 הרוגים, 15 פצועים; לאויב 200 נפגעים – רובם הרוגים ושלל רב".

לעניין זה סיפור "רשומון" מאלף: במבחן שגרתי הנערך בשיעורי קרימינולוגיה יושבים הסטודנטים באולם ושומעים הרצאה. לפתע נפתחת דלת מימין, מישוה מתפרץ, ובריצה עובר לרוחב האולם ויוצא בדלת שמאל ונעלם. המרצה מפסיק את הרצאתו ואומר: "אנא תארו את מה שראיתם". לא היו הרבה תיאורים זהים: מישוה ראה אותו חבוש ברט, כיפה, גלוי ראש, עם ובלי עניבה... כל אחד ראה במו עיניו והיה מוכן להישבע על כך. כפי שאמרתי: "רשומון" הוא סרט מומלץ.

לאחר שהמטה המצרי שותק, נראתה תנועת כלי רכב הנוטשים בבהלה וללא סדר את הפרדס. הכוח הרגלי הזה היה ממש קרוב

לתצפית. כשהם החלו בנסיגה, ירינו בהם שרפנלים והגברנו את הקצב. הפגיעות היו בול. הכוח שנטש בבהלה את המשק היה בנסיגתו הכי קרוב אלינו – טווח של כ-1,500 מטר מהתצפית וכ-2,000 מטרים מעמדת התותחנים. לתותח זה טווח זריקת אבן. באלה עשינו שמות. זה היה כמעט ירי בכינון ישיר. תכונת פגזי השרפנל היא להתפוצץ כמטר מעל לקרקע, ורסיסי פוגעים בכל מי שנמצא סביבו. פגז זה יעיל נגד חיילים חשופים, ובנסיגה החיילים כמעט תמיד חשופים לגמרי.

הרגשתי כאילו הייתי בקולנוע וצופה בסרט ממלחמת העולם הראשונה מעל מסך רחב, המתאר התקפה/נסיגה של המוני חיילים רצים בלי סדר, וביניהם נופלים ומתפוצצים שרפנלים. וכשהדמויות מגיחות מהעשן, מספרן הולך ופוחת, הולך ופוחת. הרבה גוויות נשארו שם מפוזרות בשטח. מעטים הם קציני התצפית הזוכים לראות מראה כזה מתחת לאפס. היה לי סיפוק מקצועי. זה אולי לא יפה ולא הומני להתבטא כך, אך במלחמה כמו במלחמה.

כוח האבטחה הפלמ"חניקי שלידי נכנס לאקסטזה והאיץ בנו תוך צעקות וקללות: "מהר, יותר מהר, למה אתם מחכים?" ומחמאות נוספות מסוג זה. הם עדיין לא למדו שקצב האש של תותח אינו דומה לקצב האש של מקלע.

ירינו בקצב מהיר. מפעם לפעם הייתה הפסקה קצרה בעמדת התותחנים, כשהמטוסים חגו מעליהם והמשיכו בניסיון לגלות אותם. אולי ניסו להטות את הכף ולהציל את הניתן להציל מ"ההתקפה המכרעת" על-ידי השתקת התותחנים.

הרכב, השריוניות והמשאיות המצריות החלו לברוח לכיוון עזה, וליד הכניסה אליה נוצרו פקק ותוהו-ובוהו. הבלגן חגג. זה לא היה צומת מרומוז, וכל אחד הפריע לכל אחד.

פקק זה היה מטרה ראויה, ממש ברווז נייח (Sitting Duck) לתותחנים. למזלם של המצרים, חסר לי "טיפ טיפה" טווח. זה מה שהציל אותם. אני מתאר לעצמי מה היה קורה לו היו איתי ידידי משכבר הימים: תותחי 25 הליטראות, שטווחם כפול, ופגזיהם כבדים פי שניים ויותר. תותחנים אלה היו מאפשרים לי ללוות את המצרים אפילו לצריפי מגוריהם ולשירותים במחנה. יריתי בכלי הרכב הנסוגים, עד שיצאו מטווח התותחנים. מיציתי את הטווח עד תומו. שקלתי אם לקדם את התותחנים לעמדה קדמית, קרובה יותר לעזה. ידעתי שזה דורש זמן, ובינתיים אחמיץ את האויב הנסוג, ושטובה ציפור אחת ביד מעשר על העץ. זמן פנוי לא עמד לרשותי. הדמדומים, החשכה המתקרבת והמטוסים החגים מעלינו הכריעו את הכף. נשארו במקומנו, כשאנו סוחטים את טיפת המיץ האחרונה מתותחנינו.

בשעה 20.00 בערך נחת פגז 25 ליטראות בקרבת התצפית. אותו רגע ישבתי כשגופי מעל לחפירה ורגלי בתוכה. הפגז התרסק לא רחוק, ורסיס פגע בזרועי הימנית ושבר אותה לשניים. שבר פתוח. ה"קולגה" שלי ממול לא כל כך הצליח לחסלני. הייתי תחת אש תותחנים ומטוסים שש שעות. המסכן התאמץ מאוד, והתוצאות לא היו, למזלי, מי יודע מה. אמרתי לכם שלא כל

פזו קולע. הוא זקוק לכתובת ברורה ומדויקת. לצוות שלי לא קרה דבר. כחיילים ממושמעים ומשותקים מפחד חסו בחפירה. המשכתי עוד קצת כשידי קשורה. החושך נפל על הזירה, והפעילות דעכה. בארות יצחק ניצלה, ורק גופות החללים המצרים שנשארו בשטח העידו על כל מה שהתרחש מאז אותו בוקר. המסך ירד, והמחזה תם ונשלם. עליתי על הניי. נהגי, שהתאושש מזמן מה"זיפטטה" ומפחדיו, הפך לחייל שטבילת האש מאחוריו. עברנו דרך עמדת התותחים, העברתי את הפיקוד לסאלו והמשכתי למרפאה ברוחמה – נסיעה של כ־20 קילומטר – כשאני מחזיק ביד השמאלית את שני השברים החבושים של זרועי הימנית. נסיעה בניי בדרכי עפר ובכביש משובש עם שבר פתוח אינה מסע תענוגות. הניי היטלטלה כספינה בים על קפיציה הקשים, והזעזועים לא היטיבו עם זרועי.

St. sp. Vuln. expl. *Stachi mitchrachi* (vuln) 1/2 St.

[illegible]

22.7.48

הגעתי מאוחר למרפאה ברוחמה, שם קיבל אותי רופא מתנדב מדרום-אפריקה. חומר הרדמה לא היה, ואולי נשמר למקרים קשים יותר. "במקום" הגישו לי כוס תה חם וחזק עם לימון. כידוע לכול, תה טוב לכל פגע – מכאב בטן ועד שבר... הרופא אמר לי: "תסתכל הצידה", וקיבע את השברים, גיבסם זמנית ושלח אותי בטיסה ל"הדסה" ברחוב בלפור בתל-אביב.

עד להפוגה השנייה

כל הפצועים של אותו יום נאספו בחשכה בשדה התעופה של דורות בהמתנה למטוס ה"דקוטה", שיטסים לטיפול רפואי. מחכים, מספרים ומציציבים... גם אני גדוש ו"מתפוצץ" מסיפורים. רציתי להתפרק, אך לא היה לי עם מי לחלוק אותם. לא הכרתי איש, ואיש לא הכיר אותי.

זה גורלם של תותחנים, שאינם מוכרים לאיש. הם באים, יורים והולכים. ברגע האחרון אתה נספח לגדוד או לחטיבה, בקושי אתה מכיר מספר קצינים ליום יומיים, עשית את המוטל עליך, "הכושי עשה את שלו, הכושי יכול ללכת". שוב אתה נודד מיחידה ליחידה, בלי שתהיה קשור לאחת מהן. בצבא הבריטי ובבריגדה לכל חטיבה היה גדוד תותחנים קבוע, שאיתו תירגלה ושאותו הכירה – דבר שמייעל ומקל את התיאום ואת שיתוף הפעולה ביניהם. להיכרות אישית יש חשיבות בקרב, כפי שחווייתי לא פעם.

פתאום ניגש אליי מישוה ואומר: "כל הכבוד לתותחנים. הגעתם ברעג המתאים". התברר שהיה זה שמעון, המא"ז של הקיבוץ, שזיהה אותי בדרך האלימינציה. כיוון שהייתי שם הזר היחיד, הניח שאני תותחן.

מאז שהתחלתי לאסוף חומר לכתיבה, נפגשתי איתו פעמים אחדות, ואף הקלטתי אותו. ב־1987 כבר ריאיינתי את כל מי שהיה בהישג ידי: בר־לב, פרדי, שמחה, פרי וכו'. הגעתי גם לארכיון צה"ל, ושם קראתי את כתב־ידו של פון־ויזל, ולהפתעתי ראיתי לראשונה המלצה לאות הצטיינות, שאני ועוד מאות מלוחמי תשי"ח מחכים לקבלו בזמן מן הזמנים, כשהמדינה תהיה מוכנה לפרוע חוב של כבוד למקימה. אבל באותה עת עוד לא העליתי על דעתי כתיבת ספר. שאני אכתוב!

הרבה שנים נשארתי אלמוני. הוזמנתי פעמיים לטקסי הזיכרון שערכה בארות יצחק, אך גם כשבאתי איש לא הכיר אותי, וגם אני לא הכרתי איש. פעם אחת הזמין אותי חיים בר-לב להתלוות אליו, והציג אותי. בפעם הראשונה ראו אותי בשר ודם ולא נס משמיים, כפי שכתבו בספרם.

בשדה הקרב נותרו כ-200 הרוגים מצרים. נדמה לי שחלק ניכר מאלה שנמצאו הרוגים ופצועים בחצר הקיבוץ ובקרבתה נהרגו על-ידי חברי הקיבוץ, שהימנו ראש כשהמצרים החלו לסגת מהחצר. כל האחרים – בפרדס, בכוח העתודה שנערך להתקפה ליד הבאר, בכוח שנסוג על רכבו לעזה ואלה שבטווחים ארוכים יותר, נפגעו בוודאי מתותחינו. כמה היו? אין לי

אומדן, וגם אין זה חשוב.
הטור המשוריין בפיקודו של שמחה הגיע סוף-סוף בערב לקיבוץ גבים, לאחר תבוסת המצרים, ובדרכו הופגז. (כפי שכתוב בדו"ח ועדת החקירה, שבראשה עמד יצחק שדה). גם לאחר כישלון ההתקפה המשיכו התותחנים המצרים להפגז כמימים ימימה. אצלם הרי לא השתנה דבר: הם לא זזו מעמדותיהם. התקפה או נסיגה – מה זה משנה להם! להם הרי יש פקודת קבע: להפגז את הקיבוץ.

13700
 157482
 157482
 157482

אברהם בן יצחק
בית המדרש
21749.

בשערי שטת חיל התחתונים

שוב נפצעת?"

שמחת הפגישה הייתה רבה. לראות את אילנה ואת נורית, בתי בת השנה, אחרי מה שעברתי, זו הייתה חוויה מיוחדת ומרגיעה. לא הייתי בבית זמן רב, וחשבתי שאוכל לנוח קצת. אבל חופשתי הצטמצמה לימים ספורים, שבהם ביקרתי, כמובן, את משפחתי: הוריי ואחיי, וכמובן את הים, שביליתי בו כל רגע פנוי.

סיפורים מעניינים היו לי מלוא הטנא, אלא שאיתם לא ניתן לשלם במכולת או בשוק. מצבי הכלכלי היה דחוק. הכסף שניתן למשפחות החיילים היה מזערי. אני, שלא הספקתי לעבוד זמן ממושך, גם לא הספקתי לחסוך. כך חייב הייתי להיעזר בהוריי, שתמיד יכולתי לסמוך עליהם. תמיכתם סייעה בידי למלא את תפקידי בצבא ללא דאגות יתר.

לגביי הסתיים פרק בארות-יצחק. זהו ההישג הצבאי-האישי שבו אני גאה יותר מכול. ב-20 ביולי כבר הייתי מדריך בענף אימון קצינים. בהתנדבות, אלא מה?

דוד וגוליית, הערכה

קיבוץ כמו בארות-יצחק יכול לעמוד בפני אויב, שכוחו עולה עליו פי שלושה – בכוח אדם, בנשק, בצויד, בארגון ובאימון – רק אם רוחו נחושה, אם המדינה מזדהה עם עמידתו ותומכת בה, אם הוא חדור אמונה שעזרה ותגבורת בוא יבואו, או שיקרה נס משמיים.

מובן שיחסי הכוחות הרצויים ביו כוח תוקף לכוח מגן, כפי שנקבעו בספרי הלימוד הצבאיים, אינם הלכה פסוקה ואינם מביאים בחשבון גורמים חשובים לא פחות מיחס מספרי של כוח אדם ושל נשק, כגון נחישות, רוח של אין ברירה ויכולת העמידה והספיגה. אלה אינם כלולים בחישוב זה, אף שהם חשובים לא פחות. ובמערכה על בארות-יצחק דווקא הם הכריעו את הכף.

הכוח התוקף היה מוגזם פי כמה וכמה מהנדרש לכיבוש מאחז כמו בארות-יצחק על אנשי הספורים, נשקו הדל והנחות ומיקומו הגיאוגרפי הנמוך. ההתקפה המצרית דמתה לשימוש בפטיש נפחים לנעיצת נעץ. בהיסטוריה הצבאית קרו מקרים כאלה. אבל סיפור אחר לגמרי הוא כאשר 63 לוחמים בקיבוץ – כולל תגבורת ו-30 לוחמות – מצוידים בנשק קל בלבד, שה"כבד" שבו הוא "פיאט" ומרגמה "3", מותקפים במשך שעות על-ידי גדוד רגלים מתוגבר בתותחים, בטנקים ובשריוניות, שיש לו סיוע אווירי צמוד ושליטה מוחלטת באוויר, גדוד בעתודה וגם היוזמה בידיו.

כשיחסי הכוחות הם כאלה, והקיבוץ מצליח להחזיק מעמד ולשרוד, הרי זה בגדר מזל ונס. כל איש צבא יסכים שבתנאים האלה לא היה לקיבוץ שום סיכוי. השאלות הרלוונטיות היחידות היו: כמה זמן יחזיק הקיבוץ מעמד, וכמה נפגעים יהיו לו? יש ליכור שכבר בתחילת הקרב נגרמו לקיבוץ תקלות חמורות, שפגעו במורל לוחמיו וגרעו מיכולת עמידתו: ניקוב מגדל המים

שמחה קיבל את הפיקוד על הקיבוץ. חשיבות עליונה הייתה לאיסוף נשק השלל הנטוש בשדה בכמויות נכבדות. נעשו ניסיונות לגרור ולתקן את הרכב המשוריין שנותר בשדה.

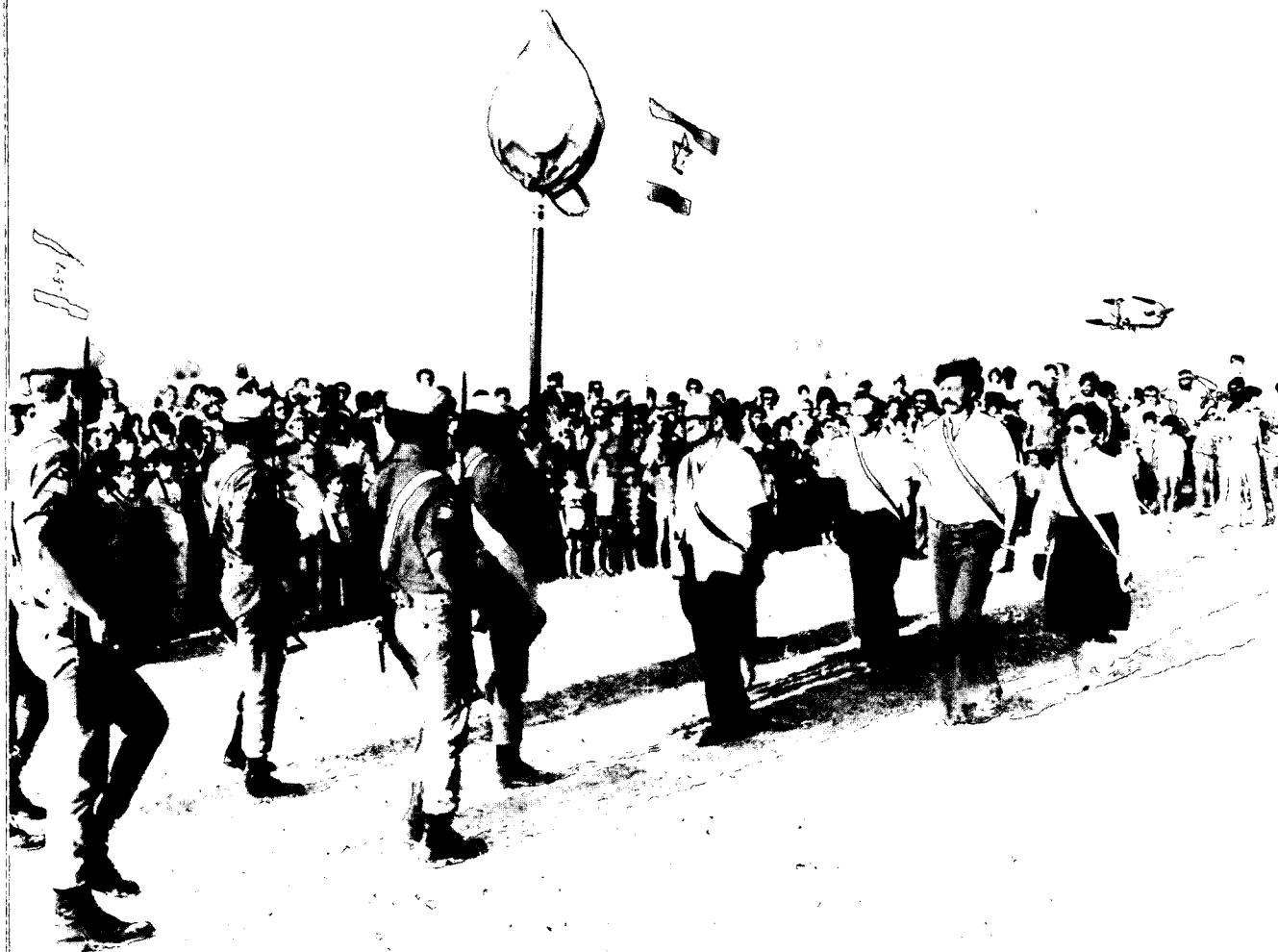
גופות לוחמינו הוצאו מהחפירות, רוכזו ולמחרת נקברו. גופות המצרים הוצאו על-ידי הצלב האדום לאחר מספר ימים של משא-ומתן ונלקחו משם. המצרים לא הפסיקו את הפגזותיהם – גם בתותחים כבדים. קשה היה להם להשלים עם התבוסה שספגו משני תותחים עלובים ומקומץ קיבוצניקים עקשנים. ההפגזה היומית הרגילה נמשכה במנות קטנות עד ליום שלפני כניסת ההפוגה השנייה לתוקפה, ב-18 ביולי. באותו יום החליטו המצרים לעשות מאמץ אחרון ולהוכיח שעוד כוחם במותנם. הם החלו בהפגזה כבדה במיוחד, ואף עשו ניסיון לתקוף את הקיבוץ בשריון וברגלים. באותו יום ירו המצרים מכל התותחים שהיו להם – ובכמויות עצומות. בכעסם רצו כנראה להיפטר מהתחמושת שבאמצעותה לא הצליחו עד אז להשיג הישג כלשהו. משנכנסה ההפוגה לתוקפה, שמרו עליה המצרים באותה גזרה.

הביתה

ב"הדסה" ברחוב בלפור בדקו אותי ומצאו שהרופא ברוחמה עשה את עבודתו כהלכה. הם תיקנו את הדרוש תיקון וגיבסו את היד כראוי. בבית-החולים נשאיתי יומיים ונשלחתי לחופשה עד שיורידו לי את הגבס. לא רציתי להדאיג את אילנה, ולא הודעתי לה על פציעתי ועל כך שאני נמצא ב"הדסה". ידעתי שבתוך ימים ספורים אצא לביתי. הצלחתי להפתיע... כשראתה אילנה את ידי החבושה, תגובתה המיידית הייתה: "מה קרה,

סגן שר הביטחון, מרדכי ציפורי, נואם בטקס הענקת אות מלחמת העצמאות לבארות-יצחק (9.7.1981)

טקס הענקת אות מלחמת העצמאות לבארות-יצחק (9.7.1981)

במתחם - ה"פרימטר" - שממדיו 150x100 מטר, ובמחשבתם עולים הרהורי כניעה.

מבחינה תותחנית מקצועית לעולם לא אבין איזה נס חוללנו עם שני תותחים, שיתרונם הגדול הוא שאפשר להסתירם בשדה קוצים - תותחים שיש להם טווח קצר ופגז קל, שאינם יריב ראוי לתותחי המצרים וגם לא לשריונו ולמטוסיו.

לא הייתה לי כוונה להפוך למציל בארות-יצחק (כפי שהתבטאו מפקד חיל התותחנים ואחרים). לא באשמתי זכיתי בהגרלה.

היה זה יום של מזל לכולנו, וכמה פעמים גם לי.

זה המקרה היחיד הידוע להיסטוריון ד"ר פון-ויזל וגם לי, שבו חיל התותחנים פעל לבדו, הביס אויב עדיף כל כך וגרם לו אבדות כבדות באמצעות 2 תותחנים.

מה גרם לתבוסת המצרים? ההפתעה והתזמון שבעצם הפעלת התותחים ופגיעות ה"בול" שלי, ששיתקו את מרכז העצבים של הכוח המצרי.

שמעון, מאיז המשק: "היה לנו מזל שאיחרתם להגיע. הגעתם

בשעות הבוקר וההצפה שנגרמה בעקבותיו; ההתפוצצות בעמדה הצפון-מערבית, שקטלה את חמשת מגיניה; נפילתם של ארבעה לוחמים נוספים בקרב פנים אל פנים ליד אותה עמדה, כשחדרו המצרים לחצר הקיבוץ; הניסיון הנואש לעצור את המצרים שחדרו לחצר והשתלטו על רוב שטחה ועל מבנים חולשים; הנתק בקשר בין 14.00 ל-16.00, שפגע קשות במורל; הפגיעה במורל הלוחמים והרהורי הכניעה כשראו את הכוח המצרי הטרי נערך להתקפתו המכרעת, כשהם חדלי אונים מולו.

לדעתי צריך להסיר את הכובע בפני הלוחמים הנחושים של בארות-יצחק, שהצליחו להילחם ולשרוד בתנאים כאלה וביחסי הכוחות שהיו. הם בהחלט ראויים לאות ההצטיינות הקיבוצי, כפי שהמליץ עליהם משה נצר, מגיד 2 בחטיבה 11 של הפלמ"ח במכתבו מיום 27.2.49.

ניתן לקבוע שלא נותר להם סיכוי לעמוד בפני ההתקפה המכרעת, כשרוב המשק כבר היה מוחזק בידי המצרים, והמגינים התרכזו

לא היה הלגיון הערבי. זה כלל גדול בתורה, שעליו עמדו כבר רבותינו: "צריך לדעת לבחור את היריב הנכון".

הקרב מזוויות שונות

ציטוט מ"שערי עזה": "לפתע פתאום באו עשרה פגזים מן הצד היהודי ממש לתוך ריכוזו של האויב. הם פגעו יפה, ובשורות המצרים התחילה מנוסת בהלה... הטנקים שעמדו לא רחוק מהמחנה נסוגו אף הם. המצרים המבוצרים בתוך הבית בפנים המחנה התחילו לסגת ולרוץ בכיוון עזה".

כותב ד"ר פון-ויזל במחקרו: "התותחים 65 מ"מ (פלגה ב', מפקד יאורי) יצאו להגנת בארות-יצחק, שם הגשימו את אחת הפעולות היפות ביותר של חיל התותחנים העברי במשך כל המלחמה. התותחנים של הפלגה האמיצה הזאת, יחד עם מפקדם, רכשו לעצמם כיבוש אשר לא יישכח בחיל". (הוא הגזים קצת. המבצע

בדיוק כשכל הכוחות היו מרוכזים וערוכים להתקפה המכרעת. הירי שלכם הפתיע והביס אותם. השעה הייתה מאוחרת מדי עבורם כדי לנסות התקפה נוספת". יש בזה משהו, ואני נוטה להסכים.

לי אין הסבר הגיוני אחר, היות ואינני נוטה להאמין בניסים, בבאבא סאלי או בקמעות. אילו הגענו קודם, היינו יורים על כוחות מפוזרים בשטח, אפקט ההפתעה של תותחינו היה מתמסס ולא משפיע כלל. וכמובן, גם הפגיעה המוצלחת שלי במפקדה לא הזיקה.

אייכותלם של המצרים לאלתר ולהתמודד עם המפתיע והחורג הייתה בעוכריהם. הם אינם יודעים להגיב כראוי, אם הצפוי "לפי הספר", שאותו למדו ותירגלו, אינו מתממש בפועל. לא פחות חשוב הוא חוסר המוטיבציה של החיילים המצרים, והפער בינם לקציניהם. לנס גם צריך טיפת מזל. מזלנו שהיריב ממול

חתימה: 219-463

מופס המלצה להענקת אות הצטיינות

החידה: גרור 1 שדה

1. פרטים אישיים:

מס' אישי: 17632 דרגה: קצין תפקיד: קצין עמדת תותחים

משפחה ושם: יאורי

אותות הצטיינות שהוענקו עד כה (גם בצבאות זרים)

תאריך התגייסות: 29.4.48

2. מסבות ההצטיינות:

(א) תאריך ושעה: 15.7.48 בשעות הצהריים

(ב) מקום מדויק: בארות יצחק

(ג) דרגה ותפקיד בשעת הפעולה אשר עברה מומלצת אות הצטיינות: קצין עמדת תותחים - מח"ץ

(ד) מרטי הפעולה, מסבות, וציון לשבח: בזמן ההתקפה על בארות יצחק

נחלחה נקודת החצפית של המחלקה ע"י אורינוי האויב,

ואש מרוכזה של תותחים ומצות נחכה עליהם על אף

הכל פעל הקצין יאורי שהיה בתפקיד מח"ץ בלי הפסק וכלי להחשב

לסכנה לחייו וע"י אש מרוכזה על רכוזי האויב בפרדס וסביבתו

הצליח לגרום לו אבדות בנפש ובכלי רכב ולהביא אותו למנוסה

בהלה. ההפצצה נמשכה, ויאורי נפצע מרסיס של פגז 25 לטראוח

בירו הימנית. הוא נסה להמשיך בעבודתו, אבל לא יכל לעשות זאת.

(ו) מספר, דרגה, תפקיד, ושם המפקד הממליץ: 71807, מפקד גרור

ישעיהו לחובר.

תאריך ההמלצה: 25.7.48

חתימת המפקד הממליץ

חתימת המפקד הממליץ

מעולם לא אוזכר, ומשום מה אין הוא חלק ממורשת הקרב של צה"ל - י"י).

האם נותרה לי בררה חוץ מאשר להסכים לכל מילה שכתב? אך אני עדיין תוהה, מדוע לא ריאיון אותי במקום את המשנה הטכני "האלמוני" שלי.

על שאלתי, מה היה עולה בגורל המשק אלמלא פעלו התותחנים, השיב לי שמחה שילוני, מפקד הטור המשוריין (בנובמבר 1987): "הוא לא היה מחזיק מעמד, לפי המברקים שהתקבלו מהם וגם לפי תיאור המצב במשק, כפי שסופר לי לאחר מכן".

כזכור, בערב אותו היום התמנה שמחה למפקד המקום ושמע ממקור ראשון - מפי הלוחמים שלחמו ושרדו - מה קרה שם. ואלה השאלות שהפניתי לחיים בר-לב (בנובמבר 1987) והתשובות שהוא השיב לי:

1. להערכתך, מה היה קורה למשק ללא פעולת התותחנים?
בר-לב: "לדעתי, המשק היה נכבש. אין בכך כמעט כל ספק".
2. פרדי סיפר לי, (בספטמבר 1987) שהומלצתי על ידו לאות הצטיינות. האם גם החטיבה (חטיבת הנגב) המליצה?
בר-לב: "לא זכור לי אם החטיבה ו/או אני נשאלתי על כך. אך ללא ספק היינו מצטרפים להמלצה".
3. כיצד העריך המטה את הקרב?
בר-לב: "שהיה זה קרב שכולו מזל, ושהוכרע כשפגז הטיווח פגע במרכז העצבים של ההתקפה המצרית".
4. מה דעתך על המסופר בספרו של י"י כרמי "בדרך לוחמים", עמ' 319-323, על חלקו בקרב בארות-יצחק, שם הוא זוקף לזכותו ולזכות הטור המשוריין את הצלתה של בארות-יצחק, אף שהוא לא היה שם?
בר-לב: "יש בו מספר אי-דיוקים".

בחלק ב' של הקלטת, שהוקלטה על-ידי "אוהלי-פלמ"ח", מספר חיים בר-לב בקול אדיש ולקוני - כדרכו - על הקרב בבארות-יצחק: "יאורי פתח בפגז טיווח שפגע 'בול' במרכז המפקדה המצרית, ומייד פתח, כנהוג, באש לתכלית על המפקדה, וזה הביא לנסיגת הכוחות המצריים, שהיו כבר בתוך המשק". לא ידעתי על קיומה של קלטת זו. היה זה רק מקרה ששמעתי חלק מקלטת זו בשידור לרגל יום העצמאות, ומיהרתי לקנותה.

בעלון התותחנים מספר 3 (מ-20.7.1948) כתב פרדי בלום, שהיה אז מפקד התותחנים בנגב:

"בשעה 09.00 נתקבלה ידיעה שבארות-יצחק הופגזה קשה במשך שעותיים, ושכוחות אויב הסתערו עליה. כוחות אלה מנו כ-35 שריוניות מכל הסוגים וכ-400 רגלים. נגדם עמדו עשרות בודדות של מגינים. האויב הצליח לחדור למשק, והתפתח קרב פנים אל פנים. בערך בשעה 10.00 שידרה הנקודה קריאה נואשת לעזרה. מנקודה אחרת נשלחה תגבורת, שיצאה בקבוצות קטנות, הואיל והאויב נהנה משליטה מלאה באוויר. מטוסיו חגו בשמיים כל היום, הפציצו והרעישו את הנקודות העבריות ואת התחבורה ביניהן, ומשום כך התקדמה התגבורת באיטיות רבה. בינתיים התבצר האויב בחלק המערבי של המשק ובפרדס הסמוך, והקרב הנואש נמשך.

"התגבורת כללה פלגה אחת של תותחי שדה, תחת פיקודו של הקצין יאורי יואל (מודגש בעלון י"י). על אף כל הקשיים הצליחו אנשינו להגיע לטווח פעולה ולתפוס עמדות. על טורי התגבורת שלנו... הפעיל האויב תותחי 25 ליטראות. יאורי נפצע כעבור זמן מה (לא מדויק. זה קרה אחרי 6 שעות, בשעה 20.00 בערך, תחת אש מטוסים ותותחים י"י) מרסיס של פגז 25 ליטראות, שגרם לשבר בידו הימנית. אף על פי כן קור רוחו לא עזבו, והוא ניסה להמשיך בתפקידו, אך למרות כל מאמציו לא יכול היה לעשות זאת, ובינתיים כבר החשיך.

"יש לציין שהודות לעבודתה היעילה של הפלגה ניצל המשק על סף כיבוש. מטה החטיבה ומטה הפעולה הודו, שפעולה זו הצילה את משק בארות-יצחק".

לא רצוי להסתפק רק בעדותם של "בעלי עניין", אנשי הצבא. להלן סיפורו של חבר הקיבוץ ("הארץ", 27 יולי 1948): "ניחשנו שבשעות הערב תתחיל ההסתערות המכרעת של האויב. בשעה 5 בערב קיבלנו ידיעה שהתותחים שלנו הוצבו, ואומנם מייד אחרי זה הם פתחו באש לעבר האויב. הפגיעות היו מדויקות ביותר, והן ניתכו על ריכוזי האויב. כוחות האויב התחילו ב-17.30 בהתקדמות חיל שריונים, ואחרי מאות של חיל רגלים, אך פגזי התותחים התחילו לפגוע בהם. בהלה השתררה בשורות האויב, ואחרי הבהלה התחילה מנוסה. השריונים התחילו לסגת, ואחריהם ברחו חיל הרגלים. הם ממש נשאו רגליהם וברחו.

"זו הייתה לנו הזדמנות נוחה ביותר לקצור בהם, ועשינו את המלאכה על הצד הטוב ביותר. אותו זמן התחילו גם חיילי האויב שהיו בפנים המשק לסגת בבהלה. אף בהם קצרנו קציר מוות, ורובם נפלו בשטח המחנה שפונה מאויב. נסיגת האויב הייתה מוחלטת, ותבוסתו נמרצת. תותחינו ליוו אותם בפגזים מרחק רב והרגו בהם הרג רב, ובזה נסתיים הקרב על בארות-יצחק. אבדותינו היו 17 הרוגים ו-12 פצועים".

